

GJERSTAD KOMMUNE

EIERSKAPSMELDING 2025-2028

Vedtatt i Gjerstad kommunestyret den 27.03.2026 – sak 25/20

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Selskapsorganisering og eierstyring i Gjerstad kommune	5
3	Ni prinsipper for eierstyringen.....	6
4	Kommunens forventninger til selskapene	10
5	Eierskapsforvaltning	12

1 Innledning

Gjerstad kommune sin eierpolitikk forankret i kommunelovens bestemmelse om eierskapsmelding. Kommunens eierpolitikk gjennomgås tidlig i hver kommunevalgperiode og nedfelles i en eierskapsmelding. Kommunestyret selv vedtar eierpolitikken og den fastsettes som et fireårig prinsippdokument minst én gang i valgperioden.

Rammeverket for eierpolitikken

Eierpolitikken justeres ved behov i perioden dersom det skjer endringer i de overordnede rammene for eierstyringen.

Kommuneloven legger føringer for hva eierskapsmeldingen skal inneholde:

- Kommunens prinsipper for eierstyring.
- Oversikt over virksomheter som kommunen har eierskap i.
- Kommunens formål (mål) med eierskap.

Utover kommunelovens bestemmelser, har setter flere lov- og regelverk ytterligere rammer for eierskapsrollen: Disse er lov om interkommunale selskaper (IKS-loven), aksjeselskapsloven (AS), samvirkeloven (SA), anskaffelseslovgivningen, forvaltningsloven og offentlighetsloven med tilhørende forskrifter.

Formålet er å bidra til god politisk styring og kontroll

Gjerstad kommune sin eierpolitikk er kommunestyrets redskap utøvelse av målrettet, forutsigbar og langsiktig eierstyring. Eierpolitikken skal bidra til god politisk styring og kontroll og gjelder for alle eierposisjoner kommunen er i, uavhengig om det er nåværende eller fremtidige virksomheter og om kommunen eier alene eller sammen med andre. Gjennom eierpolitikken etablerer kommunestyret overordnede prinsipper for kommunens forvaltning av sitt eierskap og setter forventninger til selskapene.

Hovedlinjene i gjeldende eierpolitikk videreføres og oppdateres

Gjerstad kommunes eierpolitikk 2025-2028 bygger på hovedlinjene i foregående eierpolitikk. Den er videreutviklet med utgangspunkt i endrede rammebetingelser for kommunens eierskapsforvaltning. Disse følger av endringer i lovgivningen, vedtatte planer i kommunen og relevante vedtak i kommunestyret. Det er også endringer som følge av nytt kunnskapsgrunnlag på eierstyringsområdet og det er hentet inspirasjon fra andre eierskapsmeldinger.

Oversikt over kommunens eierskap og to hovedformål for eierskapet

Kommuneloven stiller krav til oversikt over selskaper som kommunen har eierskap i, og hva formål med eierskapet er.

Kommunens eierskap delt i to kategorier som følge av formålet med eierskapet i det enkelte selskap:

- Finansielle eierskap.
- Eierskap med tjeneste- eller samfunnsformål.

Eierpolitikk og eierskap på kommunens nettside

På Gjerstad kommunes nettsider opprettes lenken *Eierskap*, som inneholder kommunens eierpolitikk og viser eierskap i virksomheter. Denne etableres i løpet av våren 2025. Formålet er å gjøre kommunens eierpolitikk digitalt tilgjengelig og by på lett tilgjengelig oversikt med kommunens eierskap.

Eierskapsoversikten bygges ut til å inneholde selskapsomtaler, nøkkeltall og målformuleringer for hver virksomhet kommunen har eierskap i. Oversikten oppdateres løpende og målsettingen er å fange opp vesentlige endringer fra besluttende eierorgan og/eller oppdaterte nøkkeltall.

2 Selskapsorganisering og eierstyring i Gjerstad kommune

Den bakenforliggende målsettingen for kommunens eierskap er å få en størst mulig samlet verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Verdiskaping gjennom kommunalt eierskap innebærer å oppnå kommunens mål som eier gjennom:

- Finansielle mål
- Mål for effektiv tjenesteproduksjon
- Mål for ønsket samfunnsutvikling

Kommunens eierskap er mangfoldig

Gjerstad kommune har et ikke ubetydelig eierskap i virksomheter utenfor kommunen. Eierskapet omfatter industriell virksomhet og tidligere basistjenester som nå er organisert i selskaper. Samlet sett representerer selskapene store økonomiske verdier og menneskelige ressurser.

Mange virksomheter representerer tjenester som kommunen tidligere har utført i egenregi. Inngangen i eksterne virksomheter har sammenheng med et ønske om effektivisering gjennom skalafordeler, økt måloppnåelse, økt økonomisk handlingsrom, spesialisering og robusthet, forenkling, transparens og/eller regelverkstilpasning.

Eierpolitikken bidrar til god politisk styring og kontroll

Med å overføre kommunens egen tjenesteproduksjon til eksterne virksomheter reduserer mulighetene for direkte politisk styring og kontroll, gir man slipp på den tradisjonelle formen for forvaltningsstyring. For å kompensere for utfordringene dette medfører etablerer kommunestyret gjennom eierpolitikken prinsipper for eierstyring, mål og forventninger til selskapene, i henhold til de rammer som følger av blant annet selskapslovgivningen.

Dette skjer både gjennom kommunestyrets vedtatte eierpolitikk, selskapsvise eierstrategier, vedtekter/selskapsavtaler og styrevalg.

Kommunens eierrolle er avgrenset fra kommunens øvrige roller overfor selskapene. En forutsetning for god eierstyring er at kommunens eierrolle er tydelig avklart og avgrenset fra kommunens øvrige roller. Hensyn som ikke er begrunnet i kommunens mål som eier må og skal ivaretas av andre deler av kommuneorganisasjonen og fremmes ved bruk av andre virkemidler enn kommunalt eierskap. Her nevnes kommunens rolle som myndighetsutøver, samfunnsutvikler, og bestiller av varer og tjenester.

3 Ni prinsipper for eierstyringen

Prinsippene for eierstyring har over tid ligget til grunn for kommunens eierskapsutøvelse. Prinsippene skaper forutsigbarhet i kommunens utøvelse eierskap og tydeliggjør hvordan kommunen opptrer som eier.

Prinsippene gjennomgås og justeres eventuelt ved rullering av eierpolitikken. Det er likevel et mål at prinsippene står seg over tid. Prinsippene gjelder som hovedregel for alle selskaper som kommunen har eierposisjon i. Utøvelsen av prinsippene må likevel tilpasses kommunens mål med eierskapet og kommunens eierandel i det enkelte selskap.

Disse prinsippene ligger til grunn for Gjerstad kommunes utøvelse av eierskap i selskaper og tilsvarende interesser:

1 Aktiv eierstyring

Gjerstad kommune skal utøve eierskapet i henhold til selskapslovgivningen, med klar forståelse av ansvars- og rollefordeling. Kommunens øvrige roller skal skilles fra eierrollen. Aktivt eierskap skal utøves i tråd med selskapslovgivningens ansvars- og rollefordeling mellom kommunen som eier av selskaper på den ene side, og styre og daglig leder på den andre siden.

Selskapslovgivningens rollefordeling danner sammen med kommunens prinsipper for god eierstyring rammene for kommunens eierutøvelse. Kommunen som eier vil aktivt benytte handlingsrommet innenfor disse rammene.

Dette innebærer at styringsarenaen er generalforsamlingen (AS) eller representantskapet (IKS) der kommunen utøver sin eiermyndighet.

Det aktive eierskapet skal utøves med rollefordelingen mellom Gjerstad kommune som eier og styret som ansvarlig for forvaltningen av selskapet. Der kommunen har flere roller overfor virksomhetene, skal kommunen være tydelig i sin opptreden og skille rollen som eier fra kommunens øvrige roller som f.eks. myndighetsutøver, bestiller av tjenester og/eller samfunnsutvikler.

2 Åpenhet

Det skal være åpenhet rundt kommunens eierskap og til selskapenes virksomhet. Åpenhet om kommunens eierskap skal sikres gjennom informasjon om alle eierforhold på kommunens nettsider. Åpenhet skal begrense mulige misforståelser knyttet til kommunens eierskapsutøvelse, og øke forutsigbarheten og tilliten til det kommunale eierskapet.

Forvaltningsloven og offentlighetsloven er grunnleggende for mange virksomheter kommunen har eierskap i. Hvordan lovgivningen har betydning for virksomhetene, må vurderes for hvert enkelt selskap. Ledelsen i foretak og selskap har ansvaret for å

avklare selskapets/foretakets status i forhold til forvaltnings- og offentlighetslovens bestemmelser.

3 Ansvarlig og bærekraftig

Kommunens eierskap skal fremme samfunnsansvarlig virksomhetsstyring og bærekraftig samfunnsutvikling.

Aktuelle saker der kommunen gjør sine holdninger kjent er styrevalg, endring av vedtekter, godkjenning av årsregnskap, fastsetting av styregodtgjørelser, fastsetting av utbytte og valg av revisor.

Samfunnsansvarlig virksomhetsstyring og bærekraftig samfunnsutvikling skal ta utgangspunkt i FNs bærekraftsmål, som bygger på de tre dimensjonene (1) klima og miljø, (2) økonomi og (3) sosiale forhold.

En bærekraftig virksomhet balanserer økonomiske, sosiale og miljømessige forhold på en måte som bidrar til langsiktig verdiskaping, slik at dagens behov ivaretas og kommende generasjoner får dekket sine behov.

En ansvarlig virksomhet innebærer å identifisere og håndtere risikoen virksomheten påfører mennesker, samfunn og miljø.

4 Eierstrategier

På kommunestyrets initiativ utarbeides eierstrategier for hver virksomhet der kommunen har både strategiske interesser og kontrollerende innflytelse. Eierstrategiene legger grunnlaget for en aktiv oppfølging av verdiene i virksomhetene. Eierstrategiene angir mål med eierskapet, beskriver

Eierstrategier er individuelle og tilpasses det enkelte selskap.

For virksomheter med flere eiere, er eierstrategier et virkemiddel for samordning av ulike eierinteresser. Eierstrategier revideres jevnlig, og tilstrebes å være robuste og langsiktige.

Foreløpig har ikke Gjerstad kommune opprettet kommunale foretak (KF). Dersom slike opprettes i framtiden, utarbeides det eierstrategier etter en nærmere vurdering.

5 Utbytte, avkastningskrav og effektivitetsmål

På kommunestyrets initiativ skal det etableres utbytte- og avkastningskrav for virksomheter som opererer i et marked. For virksomheter der det foreligger andre spesifikt definerte mål vil avkastningskrav erstattes av andre mål, som for eksempel effektivitetsmål.

For selskaper der formålet med kommunens eierskap i hovedsak er finansielt begrunnet, etableres konkrete mål om utbytte og avkastning på investert kapital. Hovedregelen er at kommunen kommuniserer forventninger om årlig utbyttенivå og langsiktige avkastningskrav gjennom vedtatte eierstrategier. Forventninger om utbyttенivå skal reflektere hva Gjerstad kommune mener er en riktig balanse mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd i selskapet. Aktuelle virksomheter dokumenterer årlig avkastning gjennom utvikling av verdien på selskapets egenkapital.

For selskaper der formålet med kommunens eierskap er effektiv tjenesteproduksjon, etableres effektivitetsmål for selskapets virksomhet. Kommunen utarbeider mål og resultatkrav som synliggjøres i eierstrategiene for selskapene. Selskapene rapporterer årlig om dette i sin eiermelding

6 Egenkapital og gjeld (kapitalstruktur)

Egenkapital og gjeld i virksomheten skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets aktivitet, omfang og risiko.

Kombinasjonen av egenkapital og gjeld brukes for å finansiere eiendelene i virksomheten. For virksomheter der kommunen har finansielle mål, skal egenkapital og gjeld hensynta kommunens krav om avkastning og mål om utbyttенivå.

For virksomheter der kommunen har mål om effektiv tjenesteproduksjon, er utgangspunktet at selskapene har kapital for effektiv tjenesteproduksjon og gjennomføring av investeringer som fremmer samfunns- eller tjenesteformål.

7 Valgkomité

Virksomheter der Gjerstad kommune har eierandel, skal som hovedregel ha en valgkomité. Kommunen skal gjennom generalforsamling eller representantskap fremme at valgkomitéer er gitt et tydelig mandat og retningslinjer for sitt arbeid.

Valgkomitéen legger frem sin innstilling til generalforsamlingen/representantskapet. Dersom valgkomitéens undersøkelser tilsier at styret ikke fungerer optimalt, forventes det at komitéen foreslår styreendringer, uavhengig av om styremedlemmer er på valg. Det skal tilstrebes bruk av instruks for arbeidet til valgkomitéer.

8 Styresammensetning

Styret skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra virksomhetens egenart og kommunens formål med eierskapet. Ved valg av styrer vektlegges lokal tilhørighet.

Rett kompetanse er et hovedhensyn ved styresammensetning i tråd med selskapets egenart og kommunens mål med eierskapet. Kjønnsbalanse skal ivaretas uavhengig av virksomhetsform, og skal følge lovgivningen. Lokal tilhørighet og/eller god kjennskap til regionen vektlegges.

9 *Styregodtgjørelser og lederlønninger*

Styrets godtgjøring skal være på moderat nivå og fremstå som rimelig ut ifra styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og arbeidets kompleksitet.

Virksomheter der Gjerstad kommune har eierposisjon i opererer i ulike bransjer, hvor bl.a. størrelsen på selskapene og verdiene som forvaltes er ulik og hvor konkurransen i markedene varierer. For blant annet å sikre at styrene i de ulike selskapene har rett kompetansesammensetning, vil det være nødvendig å vurdere godtgjørelsesnivået også i lys av dette. Styreleder godtgjøres høyere enn styremedlemmer.

I aksjeselskap og interkommunale selskap er det generalforsamling og representantskap som årlig tar stilling til godtgjørelsens størrelse. Styregodtgjørelse for framtidige kommunale foretakene fastsettes av kommunestyret i forbindelse med behandling av kommunens handlings- og økonomiplan. En føring for årlig vekst i styregodtgjørelser, er å justere med størrelsen på kommunal deflator.

4 Kommunens forventninger gjennom eierskap

Kommunen vil gjennom kommunisering av forventninger til virksomhetene ønsker Gjerstad kommune å oppnå sine mål som eier.

Forventninger kommuniseres i hovedsak i to typer av styringsdokumenter, (1) denne eierpolitikken og (2) selskapsvise eierstrategier.

Forventninger i eierpolitikken

Forventningene i eierpolitikken fremmer temaer som er viktige for Gjerstad kommune og er tilpasset bredden i kommunens eierskap. Forventningene tar hensyn til egenarten i finansielt begrunnede eierskap og eierskap med samfunns- og tjenesteformål.

Forventninger i eierstrategier

Forventningene i eierstrategiene er tilpasset virksomhetens egenart, situasjon og eierstruktur. Forventningene gir en felles retning for selskapet, basert på innspill fra flere eiere, og sikrer at virksomheten opererer i tråd med både kommunens og de øvrige eiernes målsetninger.

Overordnet føring for virksomhetene

Selskap kategorisert som finansielt eierskap innretter seg slik at de leverer høyest mulig avkastning over tid.

Selskap kategorisert med samfunn eller tjenesteformål, arbeider for mest mulig effektiv tjenesteproduksjon og/eller realisering av definerte samfunns mål, innenfor bærekraftige rammer.

Styrets arbeid

Gjerstad kommune forventer at virksomheter der kommunen har eierandeler

- Kjenner og forholder seg til innholdet i eiers vedtatte eierpolitikk, og eventuell eierstrategi.
- Styret innretter sin virkemåte slik at resultatet av arbeidet bidrar til verdiskaping, er tilpasset virksomhetens virksomhet og eiermål.
- Det forventes at styret
 - o utarbeider en virksomhetsstrategi for å realisere mål i henhold til vedtektenes formålsparagraf og eierstrategi,
 - o fastsetter et hensiktsmessig årshjul for sitt arbeid,
 - o har introduksjonsrutiner for nye styremedlemmer,
 - o foretar en årlig egenevaluering med tilhørende forbedringstiltak og
 - o registrerer styreverv i KS sitt styrevervregister.

Organisasjon, rolle og kultur

Gjerstad kommune forventer at virksomheter der kommunen har eierandeler organiserer seg på en måte som er effektiv og fremmer oppnåelse av selskapets mål og støtter selskapets strategier.

Videre forventes det at virksomhetene bygger, forvalter og utvikler en kultur som fremmer oppnåelse av formål, og støtter opp under eventuell virksomhetstilpasset eierstrategi.

Det forutsettes en bevissthet i kommunen bevisst på å skille mellom kommunens rolle som eier og andre roller kommunen måtte ha.

Samfunnsansvar

Gjerstad kommune forventer at virksomheter der kommunen har eierandeler

- Inkluderer arbeidet med å følge opp FNs bærekraftsmål. Virksomhetene velger ut aktuelle bærekraftsmål i strategier og arbeider aktivt med å følge dette opp i daglig drift.
- Utarbeider egne etiske retningslinjer og gjør disse offentlig tilgjengelig.
- Har åpenhet om hvor økonomiske verdier skapes, hvordan kostnadene fordeles og virksomhetens skatteforpliktelser.
- Har nulltoleranse for korrupsjon.

Lønn til ledende ansatte

Gjerstad kommune forventer at virksomheter der kommunen har eierandeler i, har en lønnsordning til ledende ansatte der fastlønn er hovedelement. Det skal være et konkurransedyktig lønnsnivå for ledende ansatte. Lønnen skal ikke være lønnsledende og hensynet til moderasjon skal ivaretas.

Åpenhet og rapportering

Gjerstad kommune forventer at virksomheter der kommunen har eierandeler har åpenhet og rapporterer om vesentlige forhold knyttet til virksomheten, slik at informasjonen gir eiere og allmennheten et rettviseende bilde av virksomheten.

Videre forventes det at status i forhold til eiers forventninger kommuniseres tydelig i årsmeldingen.

Det skal fremmer saker til generalforsamlingen eller representantskapet med innstilling til vedtak.

For virksomheter der kommunen har kategorisert sitt eierskap som finansielt begrunnet, forventes det rapportering på verdiutvikling og avkastningskrav for nye investeringer.

Gjelder virksomheter med tjeneste- eller samfunnsformål forventes det rapportering på effektivitetsmål.

5 Eierskapsforvaltning og roller

Hovedformålet med eierskapsforvaltningen er å sikre en god utvikling for virksomhetene, langsiktig verdiskaping og god og forutsigbar eierstyring. Eierskapsforvaltningen skal følge opp vedtatt eierpolitikk og eierstrategier.

Definerte prinsipper for eierstyring sammen med kommunens forventninger som eier legge grunnlaget for hvordan kommunen utøver sitt eierskap.

Eierskapsforvaltningen skal sikre god rapportering på mål, sikre gode prosesser ved gjennomføring av valg og strategiutvikling m.v. Eierskapsforvaltningen innebærer regelmessig og formalisert kontakt mellom kommunen som eier og virksomhetene.

I eierskapsforvaltningen har politiske utvalg, ordfører og kommunedirektøren ulikt ansvar og ulike roller:

Kommunestyret

- vedtar kommunens eierpolitikk
- vedtar eierstrategier for selskapene
- vedtar vedtekter for eventuelle kommunale foretak (KF) og selskapsavtaler for interkommunale selskaper (IKS)
- vedtar aksjonæravtaler for aksjeselskap der det er aktuelt
- gjennomfører styrevalg der dette er aktuelt
- vedtar rapporter fra kontrollutvalget etter gjennomført selskapskontroll
- vedtar endringer i eierskap som følge av økonomiske transaksjoner i forbindelse med endringer i eierbrøk

Formannskapet er kommunens eierutvalg og skal

- innstille til kommunestyret i saker som omhandler kommunens eierskap, jfr. kommunestyrets rolle nevnt ovenfor
- gjennomfører eiermøter med ledelsen i selskap og foretak
- mottar orienteringer om kommunedirektørens eierstrategiske arbeid, som et ledd i politiske behandling av eierstrategier.

Kontrollutvalget

- gjennomfører selskapskontroll

Partssammensatt samarbeidsutvalg

- behandler organisatoriske endringer og avtaler som berører ansatte i eventuelle kommunale foretak (KF).

Ordfører

- er som hovedregel kommunens eierrepresentant i generalforsamlinger (AS) og i representantskapsmøter (IKS).

- leder eiermøtene i kommunens eierutvalg (formannskapet), med ledelsen i selskap og foretak.

Kommunedirektøren

- iverksetter kommunestyrets vedtatte eierpolitikk
- utvikler forslag til eierstrategier for behandling i kommunestyret
- gjennomfører administrative eiermøter
- etablerer rutiner for løpende eieroppfølging, herunder styringsdialog med styrer, rutiner for styrevalg, forberedelse til møter i eierorgan, eiermøter i formannskapet m.m.